

Demokratizacija in osamosvojitve Slovenije

JUGOSLAVIJA IN SLOVENIJA OD TITOVE SMRTI DO L. 1988

Ustava 1974

- Novosti: - **Socialistično samoupravljanje** (delegatski sistem - ljudstvo voli delegacije, one pa delegate)
  - **Gospodarsko samopravo sporazumevanje in dogovarjanje** (TOZD - Temeljna organizacija združenega dela, ni tržnega gospodarstva - oni določajo cene in proizvodnjo)
    - **Zvezna skupščina, Zvezni izvršni svet, predsednik**
    - **Okrepljena pristojnost republik in pokrajin** (pravica do samoodločbe, odločanje v zboru republik in pokrajin mora biti soglasno)
- Srbiji ta ustava ne diši, saj je od vedno zagovarjala centralizem, ker bi oni imeli v tem primeru glavno vlogo
- Slovenija in Hrvaška sta proti, saj jim je ta ustava dovoljevala večjo avtonomijo

Smrt Tita

- Bil je dosmrtni predsednik SFRJ, poveljnik JLA in voditelj ZKJ
- Ob smrti 4. Maja 1980 (Po Titu - Tito) se pojavi vprašanje nasledstva, Tito je že pred smrtjo naredil načrt predsedstva SFRJ, ki ga bo nasledilo
- Predsedstvo bi bilo sestavljeno iz 8 članov iz vseh republik in pokrajin (Slovenija, Hrvaška, Bosna, Srbija, Črna Gora, Makedonija, Vojvodina, Kosovo), kljub temu niso bili kos situaciji - pojavi se politična, ekonomska in narodnostna kriza v državi.

Gospodarska kriza in administrativni ukrepi

- Še vedno ni tržnega gospodarstva, inflacija, zadolženost v tujini,...
- Na začetku se Slovenija izogiba hujši krizi, a protikrizni ukrepi so jo zelo prizadeli: omejitve prehoda čez mejo (proti plačilu), porabe elektrike, pomanjkanje deviz in nafte (bencin na bone),...
- Nerazvite republike (Bosna, Kosovo, Makedonija, Črna Gora) ukrepov ne spoštujejo, JLA porablja denar za vojsko

Politična kriza

- Kosovo - represije
- Milošević pride na oblast ZKS 1986
- Memorandum srbske akademije - Program Velike Srbije, Slovenija je srbska pokrajina (skupna programska jedra-šolstvo)
- Slovenski odpor na to je 57 številka Nove revije

Alternativna kultura

- Pankrti, Kuzle, Leibach, sestre Scipion Nasice, Irwin, Neue Slowenische Kunst
- Nova civilna družbena gibanja: hipiji, ekologi, protijedrsko... Država jih ne podpira saj naj bi rušili družbeno politični sistem, očitali so jim protidržavnost

- Društvo slovenskih pisateljev začne izdajati Novo revijo, pisali so o politični problematiki (Goli otok, memorandum srbske akademije...)
- Oblast je najbolj razjezila 57 številka revije, v kateri so objavili 16 prispevkov za slovenski nacionalni program(1987)
- DSP je organizirala tudi javno tribuno o ustavnih spremembah, kjer so zahtevali spremembo jugoslovanske ustave

Reformistična ZKS

- Milan Kučan reformira ZKS, reformira politiko in gospodarstvo...
- Osip članstva in politika sestopa z oblasti 1990.
- Na neposrednih volitvah 1989 je bil izvoljen Janez Drnovšek za predsedstvo SFRJ in eno leto je vodil predsedstvo.

Amandmaji k jugoslovanski ustavi

- 1986-Milošević vodja Srbov
- Ustava postaja vse bolj centralistično usmerjena
- Slovencem to ni všeč, predlog slovenske ustave, ki ne omenja Jugoslavije
- Po aretaciji JBTZ, slovenska skupščina sprejme amandmaje, ki okrepijo suverenost(1989)

SLOVENSKA POMLAD

Prelomno leto 1988

- Konflikt med JLA in Slovenijo-slovenijo označijo za sovražno SFRJ, Mladina jim je trn v peti, saj so kritični do obnašanja JLA - pošejo o trgovanju z orožjem, manipuliranju, predlagajo civilni nadzor nad JLA, nacionalne enote, številčno zmanjšanje JLA, ...
- **Afera JBTZ** - JLA ukrepa po svoje - aretirajo Janšo, Borštnerja, Tasiča in Zavrla - sodni proces na vojaškem sodišču, v srbohrvaščini, kar razjezi Slovence - to sproži demokratizacijo
- **Odbor za varstvo človekovih pravic** - organizirajo proteste proti procesu, osrednja osebnost je Igor Bavčar
- Ta afera poglobi razdor med Slovenijo in Jugoslavijo

Nastanek prvih zvez - predhodnic strank

- Slovenska kmečka zveza
- Slovenska demokratična zveza
- Socialdemokratska zveza
- Slovensko krščansko socialno gibanje
- Stranka zelenih Slovenije
- Obrtniška zveza
- Sivi panterji

Majniška deklaracija in Temeljna listina

- Opozicija maja 1989 izda Majniško deklaracijo, ki si prizadeva za popolno suverenost slovenskega naroda
- SZDL Socialistična zveza delovnega ljudstva izda Temeljno listino Slovenije junija 1989 - ta je ublažila Majniško deklaracijo, saj predvideva Jugoslovanski okvir

PRVE STRANKARSKE VOLITVE IN ZAČETEK PARLAMENTARIZMA

Nastanek Demosa

- Demokratska opozicija Slovenije je bila sestavljena iz vseh zgoraj naštetih zvez
- Vodil jo je Jože Pučnik, ki se je 1989 vrnil iz Nemčije
- Zavzemal se je za pravno državo, politični pluralizem, in samostojnost slovenskega naroda

Iz zvez v stranke

- Zveze s 1989 preimenujejo v stranke, in celo ZKS se 1990 spremeni v Stranko demokratične prenove
- Socialistična mladina Slovenije postane Liberalna demokratska stranka
- Skupni imenovalec vseh strank: razvoj demokracije, suverenost Slovenije, kritičnost do stanja v državi

Razpad ZKJ

- 1990 skličejo izredni kongres, Slovenci zanj pripravijo politični program
- Še pred začetkom srečanja Slovence zavrnejo - ti skupaj s Hrvati protestno zapustijo srečanje
- Od takrat naprej kongres ni več zasedal, in tako ostane edina sila, ki še drži Jugoslavijo skupaj JLA, ki pa je spolitizirana in prosrbsko usmerjena

Dogovor o volitvah, programi strank

- Skupščina Socialistične Republike Slovenije 1989 sprejme dogovor o volitvah in zakon o političnem združevanju, ki omogoči nastanek strank
- Miran Potrč razpiše prve večstrankarske skupščinske, vladne in predsedniške volitve
- Programi strank so večinoma podobni, o suverenosti, človekovih pravicah, demokratičnosti...
- Volitve potekajo aprila 1990

Zmaga Demosa

- Predsednik skupščine postane France Bučar, vlade pa Lojze Peterle
- Predsednik je Milan Kučan

Plebiscit 1990

- JLA in opozicija skupščine RS so proti suverenosti in reformi družbe
- Med menjavo vlade teritorialni obrambi poberejo orožje
- Zaradi velikih razlik v razvitosti in nesmiselnih poskusov Beograda za rešitev problema (Ante Markovič) je Demos razpisal plebiscit
- Rezultat: 88% za, udeležba 93%
- V 6 mesecih so pripravili vse potrebno za ustanovitev samostojne in neodvisne Slovenije

OSAMOSVOJITEV IN VSTOP V EU

Reformni program Anteja Markoviča in neuspešni dogovor o konfederativnosti

- Gospodarska reforma-v smer centralizma

- Dobi mednarodno finančno pomoč
- Vztraja pri konvertibilnem dinarju
- Popuščanje srbski banki
- Srbi udrejo v monetarni sistem in s tem je konec reform AM
- Dogovarjanja za konfederacijo ne uspejo (srbi vs. slovinci)

Slovenske priprave na osamosvojitve

- Demos 1991 ustanovi projektni svet, vodi ga Igor Bavčar
- Sprejmejo pomembne zakone: o carini, banki, državljanstvu, tujcih, obrambi, ...
- Določijo zastavo in grb
- 26.6.1991 Razglasitev samostojnosti

Posegi JLA, obramba Slovenije in posredovanje Evropske skupnosti

- JLA zapre letališča in prodira proti mejam,
- Hočejo zasesti meje, postaviti marionetno oblast in odstraniti TO
- TO, narodna zaščita, policija in civilisti ovirajo napredovanje vojske
- TO uspe že drugi dan blokirati vojašnice
- JLA uporabi letalstvo, a Slovenija kljub temu zmaguje
- Evropska skupnost sproži pogajanje za premirje v Sloveniji
- V Zagrebu 3.7.1990 podpišejo mirovno pogodbo, vojne je konec 6.7

Brionska deklaracija

- 7.7.1991 Slovenci, Hrvati in ostali Jugoslovani podpisali Brionsko deklaracijo, ki je za tri mesece zmrznila slovenske in hrvaške sklepe za osamosvojitve
- Na prvi pogled je Slovenija s tem podpisom vojno izgubila, a od takrat naprej se je Evropska skupnost s Slovenijo pogovarjala kot s članico
- 25.10.1991 umik JLA iz Slovenije

Neuspešna Haaška mirovna konferenca

- Poteka septembra 1991, predvideni cilj je nova Jugoslavija, konfederalno urejena, parlamentarna demokracija, decentralistična
- Zaključila se je neuspešno, saj so Srbi že začeli vojno proti Hrvaški, Slovenija in Hrvaška pa se tudi nista želeli odpovedati svojima državam
- Ustanovljena je arbitražna komisija, ki jo je vodil Robert Badinter
- 8.12.1991 je komisija odločila, da SFRJ ne obstaja več, in da imajo republike pravico da samostojnega odločanja o svoji usodi

Dokončen razpad Jugoslavije

- Razglasitvi Hrvaške samostojnosti so se uprli tamkajšnji Srbi, in s podporo JLA so se spopadali s Hrvati, bitke so trajale 4 leta
- 1992 se je vojna razširila tudi v Bosno in Hercegovino, tam je bilo še bolj krvavo, vojna se je končala šele 1995, s posredovanjem NATA. Voditelji Bošnjakov, Srbov in Hrvatov so v Ameriki podpisali krhko premirje
- Iz Jugoslavije nastanejo: Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Makedonija in Zvezna republika Jugoslavija, ki se kasneje loči na Srbijo in Črno Goro

Nova državna ureditev Slovenije

- 23. december 1991 je sprejeta ustava RS

- Parlament je sestavljen iz državnega zbora in državnega sveta - zakonodajna oblast
- Vlada RS, ki je odgovorna državnemu zboru - izvršna oblast
- Vrhovno in ustavno sodišče - sodna oblast
- Predsednik ima le reprezentativno funkcijo
- Državni simboli: grb, zastava, himna, po sprejemu v EU pa imamo tudi evropsko zastavo in himno
- Državni prazniki: 27. April - dan boja proti okupatorju, 25. junij - dan državnosti, 26. December - dan samostojnosti

Mednarodno priznanje Slovenije

- Udeleženci haaške in bruseljske konference so Slovence opozarjali, da ni primerne trenutke za mednarodno priznanje, a so Slovenijo že decembra 1991 priznale Nemčija in Vatikan, kmalu pa so se pridružile tudi vse ostale članice ES, na katere je vplival sklep Badinterjeve komisije
- V nekaj mesecih so Slovenijo priznale tudi svetovne velesile (ZDA, Kitajska in Rusija)
- Slovenija 22. maja 1992 postane članica OZN

Vstop Slovenije v EU in NATO

- Slovenija se je na vstop v EU pripravljala od 1996, Slovenci so si vstopa v EU zelo želeli, saj je kar 89% volivcev glasovalo za.
- Polnopravna članica je Slovenija postala 1. Maja 2004
- Politična elita je navijala za vstop v NATO, a Slovenci niso bili prepričani
- RS je članica NATA uradno postala 29. Marca 2004

Posledice osamosvojitve Slovenije

- **Tranzicija** - prehod iz socialističnega družbenega sistema v sodobni kapitalizem
- **Socialne posledice:** kršitev delovne in socialne zakonodaje, najbolj so bili prizadeti mali podjetniki, pojavi se gospodarski kriminal in korupcija, razslojevanje prebivalstva...
- **Gospodarske posledice:** slabši položaj Slovencev, saj so izgubili južni trg in so se izkazali kot nekonkurenčni, dvig življenjskega standarda in dohodkov, višanje industrijske proizvodnje, prestrukturiranje gospodarstva, uvedba visoke tehnologije v industrijo
- **Politične posledice:** največja politična stranka postane LDS, politični spori, klientelizem, nepotizem,...
- **Denacionalizacija**